

สรุปการค้นพบ

ในการศึกษา "ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมไทย ของนิสิตคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย" พบว่านิสิตผู้มีความคิดสอดคล้องในสถานภาพทางชั้นสูง (HH) นิสิตผู้ไม่มีความสอดคล้องในสถานภาพ โดยตนเองประเมินสถานภาพต่ำหรือปานกลาง แต่คิดว่าผู้อื่นประเมินตนเองอยู่ในชั้นสูง (L, M vs. H) และนิสิตผู้มีความสอดคล้องในสถานภาพทางชั้นต่ำ (LL) ซึ่งมีจำนวน ๑๔๑ คน, ๔๘ คน และ ๔๑ คน ตามลำดับ มีแนวโน้มส่วนรวมไม่ปรากฏว่ามีความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่มีความเข้าใจในเรื่องเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างชนชั้นของสังคมไทยในระดับของการระบุชั้นทางสังคม และความตระหนักในความแตกต่างระหว่างชนชั้น ซึ่งการค้นพบครั้งนี้ได้สนับสนุนผลงานของ David A. Wilson (1959 : 58-101) ซึ่งได้เคยศึกษาสังคมไทยกับลัทธิมาร์กซิสว่าสภาวะของสังคมไทยด้านความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น และนอกจากนี้ยังสนับสนุนบทความของหนังสือพิมพ์ Bangkok World ฉบับลงวันที่ ๒๔ มีนาคม ๒๕๒๕ เรื่อง "Cultural Freedom in Thai Society" (Sivaraksa (ed)., 1973 : 21) ได้วิเคราะห์สังคมไทยว่า แม้ว่า "ค่านิยมเกี่ยวกับเงินและอำนาจจะเป็นความปรารถนาของทุกคน แต่เมื่อกลุ่มบุคคลในสังคมตกอยู่ในสภาพไม่มีเงินและไม่มีอำนาจ กลุ่มบุคคลนั้นควรมีค่านิยมที่ยอมรับสภาพความยากจนและอยู่อย่างเรียบง่าย ๆ จึงจะนับได้ว่าเป็นคนดีในสังคม สำหรับกรณีที่ชนกลุ่มดังกล่าวแสดงการต่อต้านและสร้างความเป็นศัตรูต่อกลุ่มผู้มั่งมี และกลุ่มผู้มีอำนาจ เพื่อเรียกร้องในผลประโยชน์ร่วมกัน หรือเป็นเพียงสร้างแนวความคิดทางผลประโยชน์ขึ้นมา ค่านิยมที่บุคคลอื่นมองกลุ่มบุคคลนี้ถ้ามองในแง่ดีมีใจกว้างเพียงพอก็จะอยู่ในรูปเป็นกลุ่มที่รักชาติและต้องการดีเพื่อก่อหรือในทางตรงข้ามจะมองในแง่เป็นบุคคลที่เป็นภัยต่อชาติ หรือเป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ" ฉะนั้นการมีอุดมคติที่ขัดต่อค่านิยมนั้นสังคมจะไม่ยอมรับและจะสูญหายไปโดยที่กลุ่มบุคคลนั้นจะต้องยอมปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคมต่อไป (Conformity) หรือถ้าปฏิบัติไม่ได้ก็จะออกจากสังคม หรือมีคำพูดอยู่คำหนึ่งเรียกว่า "ไปอยู่ป่า" ซึ่งจะเห็นได้จากปรากฏการณ์นิสิตนักศึกษาที่มีหัวรุนแรง ถ้าไม่ปรับเข้ากับสังคมก็ไม่สามารถอยู่ในสังคมได้เช่นกัน จากผลของการลงโทษทางสังคมจึงเป็นค่านิยมหนึ่งที่ทำให้ นิสิตตามกรณีศึกษา ไม่มีความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่ปรากฏ

ว่านิสิตกรณศึกษาฯ ซึ่งมีแนวความคิด มีความสอดคล้องในสถานภาพทางชั้นสูง "HH" นิสิต
 ผู้ไม่มีความสอดคล้องในสถานภาพ โดยตนเองประเมินสถานภาพต่ำหรือปานกลาง แต่คิดว่าผู้อื่น
 ประเมินตนอยู่ในชั้นสูง "L, M vs. H" และนิสิตผู้มีความสอดคล้องในสถานภาพทางชั้น
 ต่ำ "LL" มีลักษณะภูมิหลังในแง่ลักษณะทั่วไปของกลุ่ม ลักษณะพื้นฐานทาง เศรษฐกิจ และ
 ลักษณะพื้นฐานทางสังคม ไม่ได้อยู่ในระดับชีวิตที่แร้นแค้น โดยส่วนรวม ซึ่งจะ เห็นจากลักษณะพื้น
 ฐานทาง เศรษฐกิจของนิสิตไม่อยู่ในสภาพที่ขัดสน ทั้งในด้านค่าใช้จ่ายซึ่งส่วนใหญ่บิดามารดา เป็น
 ผู้ให้ (ตารางที่ ๔ ในบทที่ ๔) และในด้านการทำงานระหว่างศึกษามีน้อยมาก ส่วนใหญ่ไม่
 ต้องทำงานระหว่างศึกษา และแม้ว่าจะต้องทำงานในระหว่างศึกษานิสิตมีแนวโน้มไม่ต้องนำ
 รายได้มาช่วยครอบครัว (ตารางที่ ๑๐ ในบทที่ ๔) ฉะนั้นจึงสรุปได้ว่าสภาพทาง เศรษฐกิจ
 ไม่มีความ เอื้ออำนวยที่จะทำให้นิสิตมีความรู้สึกทุกข์ทรมาน เพียงพอในการส่งเสริมให้เกิดความ
 สำนึกในความแตกต่างทางชนชั้นได้

อย่างไรยังมีข้อสังเกตต่อไปว่า นิสิตที่มีความสอดคล้องในสถานภาพที่จะก่อให้เกิด
 ความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้นั้น จากแนวความคิดของมาร์กซจะต้อง เป็นกลุ่ม
 ที่มีแนวความคิด เกี่ยวกับตัวตน (Self-conception) ในทางที่ตนเองคิดว่าตนในฐานะ
 นิสิตอยู่ในชั้นต่ำ และมีความสอดคล้องในความคิดว่าคนอื่นคิดว่าตนในฐานะนิสิตอยู่ในชั้นต่ำด้วย
 "LL" จึงจะมีแนวโน้มส่งเสริมความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น ในกรณีนี้นิสิตส่วน
 ใหญ่มีความสอดคล้องในสถานภาพจริง แต่อยู่ในลักษณะแนวความคิด เกี่ยวกับตัวตน
 ในทางที่ตนเองคิดว่าตนในฐานะนิสิตอยู่ในชั้นสูง และคิดว่าผู้อื่นคิดว่าตนอยู่ในชั้นสูงด้วย "HH"
 แล้วจะไม่ทำให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างทางชนชั้นได้ เพราะความรู้สึกที่จะต้องประสบ
 กับความทุกข์ทรมานไม่มี อย่างไรก็ตามกลุ่มนิสิตที่มีแนวความคิด "LL" น่าจะเป็นผู้มีความสำนึก
 ในความแตกต่างระหว่างชนชั้น แต่ไม่เกิดความสำนึกเช่นนั้น เพราะลักษณะภูมิหลังทาง เศรษฐกิจ
 ไม่อยู่ในสภาพที่ยับยั้งค้ำบนิสิตให้ทุกข์ทรมาน เท่าที่ควรดังที่ได้อธิบายไว้แล้วข้างต้นประการหนึ่ง

และอีกประการหนึ่งไม่มีตัวกำหนดในการสมมติความสำนึกของตนเองและสังคม
 สัมพันธ์ในสังคมอย่างมีเหตุผลที่แน่นอน จะเห็นได้จากขณะที่กลุ่มผู้มีแนวความคิด "LL" นั้น
 จะเป็นพวกที่มีการประเมินตนเองต่ำ ในขณะที่เดียวกันมีแนวโน้มในการเข้าร่วมในการะกิจอื่น

นอกเหนือจากการศึกษาน้อย เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีแนวความคิด "HH" และ "L, M vs. H" (ตารางที่ ๒๔ ในบทที่ ๕) นอกจากนี้มีแนวโน้มส่วนใหญ่ที่ไม่ต้องการเข้าร่วมในพรรคการเมืองใดเลย และยังมีแนวโน้มส่วนใหญ่ยอมรับในแนวความคิดที่ว่า "เกือบทุกคนที่รู้ว่าความดีคืออะไร แต่เกือบทุกคนปฏิบัติไม่ได้" กล่าวคือ ผู้มีแนวคิด "LL" มีความเห็นด้วยในข้อความดังกล่าวร้อยละ ๘๗ . ๘ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) แนวความคิดดังกล่าวนี้ล้วนแล้วแสดงให้เห็นประจักษ์ว่า นิสิตไม่ให้ความสำคัญกับตนเองเลย ส่วนแนวความคิดที่นิสิตไม่มีความสัมพันธ์ในสังคมอย่างมีเหตุผลแน่นอนนั้น จะปรากฏว่านิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" มีอุดมการณ์ ส่วนใหญ่แม้ว่าเห็นด้วยกับข้อความที่ว่า "เป้าหมายในชีวิตของท่านเมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วต้องการเสียสละเข้าช่วยเหลือชาวไร่ ชาวนา กรรมกร และคนยากจนทุกวิถีทาง" (ร้อยละ ๔๖ . ๑๐ ดูตารางที่ ๓๐ ในบทที่ ๕) และ "เห็นด้วยกับแนวความคิดที่ว่า "เมื่อท่านสำเร็จการศึกษา ท่านมีแนวความคิดว่าจะออกไปทำงานในต่างจังหวัดเพื่อพัฒนาชนบทให้มีความเจริญ" (ร้อยละ ๖๕ . ๘๕ ดูตารางที่ ๓๐ ในบทที่ ๕) แต่ถ้าพิจารณาภาพพจน์ของนิสิตในขณะนั้นซึ่งแสดงการมีอุดมการณ์ค่านิยมอันแน่วแน่ที่จะช่วยเหลือชาวไร่ ชาวนา คนยากจนและพัฒนาชนบทแล้วไม่สมควรที่นิสิตฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้มีแนวความคิด "LL" จะมีอัตราร้อยละของการตัดสินใจไม่ได้หรือไม่ตอบต่อทัศนะดังกล่าวสูงถึงร้อยละ ๓๔ . ๐๒ และ ๒๖ . ๘๓ ตามลำดับ (ดูตารางที่ ๓๐ ในบทที่ ๕)

ส่วนประการสุดท้าย นิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" มิได้มีลักษณะเป็นพวก "Intelligentsia" ตามที่ Weber กล่าว เพราะจากการศึกษาของ Herbert P. Phillip ได้ศึกษาวัฒนธรรมของชนชั้นปัญญาชนของประเทศไทย (Phillips, ๑๙๓๕ : ๓๒๔ - ๔๗) พบว่า ชนชั้นปัญญาชนซึ่งหมายถึงนิสิต นักศึกษาด้วยนั้น ในสังคมไทยมีแนวโน้มเป็นนักวิชาการ (Literati) มากกว่ามีลักษณะเป็นปัญญาชนในความหมายของคำ Intelligentsia ฉะนั้นกิจกรรมของชนชั้นปัญญาชนในสังคมไทยจึงมีแนวโน้มที่จะทำในสิ่งที่สังคมยอมรับและสนับสนุนเสมอ ซึ่งเป็นการสนับสนุน ค่านิยมทางประเพณีและรูปแบบแนวความคิดเดิมในรูปแบบใหม่ มากกว่าที่จะมีแนวคิดท้าทายวัฒนธรรมดั้งเดิมซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่โดยพิจารณาแล้วสามารถใช้ประโยชน์ให้กับสังคมปัจจุบันได้มากกว่า เดิมก็ตาม นอกจากนี้แม้ว่าจะมีแนวความคิดท้าทายวัฒนธรรม เดิมก็ เป็น เพียงอุดมการณ์แต่ยังไม่ปฏิบัติดัง เช่นนิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" ส่วนใหญ่มีแนวโน้ม เห็นด้วยร้อยละ ๔๐ . ๒๔ ต่อข้อความที่ว่า "ในสังคมไทยมีข้อบกพร่องที่ขัดขวางความเจริญมั่นคงของประเทศ" คือ

- ๑ . คนไทยมักนับถือชาติตระกูลกำหนดความสูงต่ำของตน
- ๒ . คนไทยยอมรับกฎแก่งกรรม
- ๓ . ข้าราชการถือว่าตัว เป็นนายประชาชน
- ๔ . คนไทยยังขาดระเบียบวินัยที่เข้มแข็ง
- ๕ . ความรักตนเองกว่าส่วนรวมและการเอาตัวรอด
- ๖ . ความสัมพันธ์ติดต่อ เป็นแบบผู้อุปถัมภ์ กับผู้ได้รับการอุปถัมภ์

ดังนั้นถ้าจะแก้ไขข้อบกพร่องนี้ได้ ต้องล้มเลิกสิ่งดังกล่าวข้างต้นนี้" (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ซึ่งถ้าวิเคราะห์อย่างผิวเผินจะเห็นว่านิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" มีแนวโน้มส่วนใหญ่ที่จะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม แต่แท้ที่จริงแล้ว เป็นเพียงความกึกค้ำิ่ง ในทางปฏิบัติการจะล้มเลิกโครงสร้างดังกล่าว เพราะจะเห็นได้จากตัวอย่างการยอมรับข้อบกพร่องข้อที่ ๑ ขัดขวางความเจริญมั่นคงของประเทศนั้น จะมีความเชื่อมโยงอย่างหนักแน่นเมื่อยอมรับในข้อความที่ว่า "ปัญหาความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ความยากจน ซึ่งรวมเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจนั้น จะไม่สามารถแก้ไขอะไรได้ ถ้าไม่ได้แก้ปัญหาทางการเมือง" ซึ่งข้อความนี้นิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" จะมีแนวโน้มยอมรับเช่นกัน หรือร้อยละ ๘๐ . ๔๔ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) แต่เมื่อย้อนกลับไปดูแนวโน้มการเข้าร่วมพรรคการเมืองแล้ว นิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" กลับมีแนวโน้มส่วนใหญ่ไม่ต้องการเข้าร่วมในพรรคการเมือง หรือตัดสินใจไม่ได้ ถึงร้อยละ ๔๖ . ๑๐ เมื่อเทียบกับต้องการที่จะเข้าร่วมในพรรคการเมือง มีเพียงร้อยละ ๓๔ . ๑๔ (ตารางที่ ๒๔ บทที่ ๗) จึงทำให้เกิดความไม่สัมพันธ์กันในการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคมอย่างแน่นอน และการเข้าร่วมแก้ไขปัญหาคด้วยวิถีทางการเมืองอย่างจริงจังไม่อยู่ในความนิยม ลักษณะของชนชั้นปัญญาชนในสังคมไทยจึงเป็นไปตามที่ Phillips ได้เสนอไว้

สำหรับกรณีศึกษาของนิสิตผู้ไม่มีความสอดคล้องในสถานภาพ ผู้มีแนวความคิด "L, M vs. H" นั้นไม่มีความสำคัญในความแตกต่างระหว่างชนชั้น เนื่องมาจากขาดลักษณะการสมมติความสำคัญของตนเอง กล่าวคือในการประเมินตนเองในการระบุชั้นยังประเมินตนเองต่ำกว่าที่คิดว่าคนอื่นประเมินตนเอง และประกอบกับยังขาดความสัมพันธ์ในสังคมอย่างมีเหตุผลที่แน่นอน เช่นเดียวกับผู้มีแนวความคิด "LL" จึงมีผลต่อการไม่ส่งเสริมให้เกิดความสำคัญในความแตกต่างระหว่างชนชั้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว การวิจัยครั้งนี้พบว่า นิสิตผู้มีแนวความคิด "HH" , "LL" และ "L, M vs. H" มีความตระหนักในความแตกต่างระหว่างชนชั้นเท่ากัน สำหรับความสอดคล้องในสถานภาพของนิสิตผู้มีแนวความคิด "LL" ไม่ก่อให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นดังสภาพการณ์ของ เหตุผลที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น และนิสิตผู้ไม่มีความสอดคล้องในสถานภาพผู้มีแนวความคิด "L, M vs. H" ก็ไม่อาจส่งเสริมให้มีความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้เช่นกัน แต่มีข้อเสนอแนะว่าการวิจัยครั้งนี้กลุ่มนิสิตผู้ไม่มีความสอดคล้องในสถานภาพที่มีแนวความคิดประเมินตนเองฐานะนิสิตอยู่ในชั้นสูงหรือปานกลางแต่คิดว่าผู้อื่นประเมินตนเองต่ำนั้น ("H, M vs. H") ไม่ได้นำเข้ามาศึกษาด้วยจึงไม่ทราบว่าคุณลักษณะดังกล่าวจะส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้หรือไม่ แต่ที่กล่าวได้อย่างชัดเจนคือ กลุ่มดังกล่าวจะถือว่าเป็นผู้ที่มีการประเมินตนเองสูง โดยกำหนดความสำคัญของตนเอง แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นกับความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติในสังคมต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลที่แน่นอน มิฉะนั้นก็จะไม่เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นอีก เช่นกัน

ฉะนั้นตามกรณีศึกษาฯ แล้วจะพบว่า ทักษะของนิสิตรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะไม่เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น เพราะส่วนใหญ่ขาดความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติในสังคมที่มีเหตุผลแน่นอน แนวความคิดและอุดมการณ์มักขัดกับแนวความคิดที่จะตัดสินใจเลือกปฏิบัติ ดังนั้นจึงสรุปแนวความคิดได้ว่าถ้าในกรณีศึกษาเช่นว่านี้ ความสอดคล้องในสถานภาพของนิสิตผู้มีแนวความคิดตามลำดับขั้นต่ำ "LL" และความไม่สอดคล้องในสถานภาพของนิสิตผู้มีแนวความคิด "L, M vs. H" หรืออาจเป็นไปได้สำหรับนิสิตผู้มีแนวคิด "H, M vs. L" จะมีพื้นฐานความรู้สึกมาจากมโนภาพแห่งตัวตนในเรื่องเกี่ยวกับการระบุชั้นทางสังคม (Class Identification) ซึ่งถือเป็นโครงสร้างทางจิตใจ โดยมีผลแนวความคิดในลักษณะที่สอดคล้องและไม่สอดคล้องในสถานภาพตามรูปแบบทางชั้นของกระบวนการกำหนดสถานภาพ เมื่อย้อนกลับมาถึงโครงสร้างเกี่ยวกับชั้นเพื่อตัดสินใจปฏิบัติตามสถานภาพนั้น แต่การปฏิบัติตามสถานภาพตามโครงสร้างการระบุชั้นทางสังคมใช้มีเพียงการระบุชั้นเท่านั้น แต่เป็นการปฏิบัติตามสถานภาพตามโครงสร้างในความเข้าใจ และความรู้สึกทางชั้นทั้งหมดกันอยู่ในลักษณะการผ่อนปรนเข้าหากันนั้น จึงเกิดเป็นโครงสร้างของความตระหนักทางชั้นชนชั้น เนื่องจากโครงสร้างของการระบุชั้นทางสังคม และความตระหนักทางชั้นอยู่ในกระบวนการของการประนีประนอม

จึงทำให้รูปแบบทางชนชั้นที่เป็นกระบวนการกำหนดสถานภาพบุคคลที่ในลักษณะแนวความคิด "HH", "LL", "L, M vs. H" หรืออาจมี "H, M vs. L" อยู่ในโครงสร้างดังกล่าวด้วยได้ และส่งเสริมการระบุนั้นทางสังคมและความตระหนักในความแตกต่างทางชนชั้นได้เสมอ ส่วนรูปแบบขั้นที่เป็นกระบวนการกำหนดสถานภาพในอันที่จะส่งเสริมความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นซึ่งเป็นโครงสร้างนั้น ตามทฤษฎีของมาร์กซ์ต้องเป็นผู้มีแนวความคิดตามลำดับขั้นต่ำ "LL" เท่านั้น โดยมีองค์ประกอบการกำหนดความสำคัญของตนเอง สถานภาพความเป็นจริงและความสัมพันธ์เชิงปฏิบัติในสังคมอย่างมีเหตุผลที่แน่นอน เป็นปัจจัยควบคุมอยู่ด้วย แต่งานวิจัยกรณีศึกษานี้ขาดปัจจัยควบคุมดังกล่าว จึงทำให้นิสิตผู้มีแนวความคิดตามลำดับขั้นต่ำ "LL" ไม่เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นตามแนวคิดมาร์กซ์ นอกจากนึ่งงานวิจัยกรณีศึกษานี้ยังพบว่าความไม่สอดคล้องในสถานภาพผู้มีแนวคิด "L, M vs. H" ไม่ส่งเสริมความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น เนื่องจากขาดปัจจัยควบคุมดังกล่าวด้วย แต่ถ้าจะเป็นไปได้ น่าจะคาดคะเนว่ากลุ่มผู้ไม่มีความสอดคล้องในสถานภาพตามแนวความคิด "H, M vs. L" จะส่งเสริมความสำนึกในความแตกต่างทางชนชั้นได้มากกว่าหรือไม่ด้วยเหตุผลดังนี้

๑ . มีองค์ประกอบการประเมินตนเองสูง โดยให้ความสำคัญตนเอง

๒ . แต่คิดว่าผู้อื่นประเมินตนเองต่ำ ซึ่งดำรินี้จัดตามทฤษฎีเกี่ยวกับการกำหนดตัวตน "Self Perception" ของ G.H. Mead แล้ว การประเมินตนเองซึ่งตีความจากผู้อื่นนั้น ย่อมเป็นภาพสะท้อนแนวความคิดของตัวตนที่แท้จริงต่อตนเอง ซึ่งขัดแย้งกับที่ตนประเมินตัวตนเอง ผลที่คิดตามมาจะมีแนวโน้มดังนี้

๒ . ๑ จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในเชิงปฏิบัติทางสังคมที่มีเหตุผลแน่นอน เกี่ยวกับการเขยิบฐานะเพื่อปรับค่านิยมไม่ให้มีชนชั้นต่ำให้คนอื่น ประจักษ์และไม่ประเมินตนต่ำ ทำให้ตนคิดย้อนกลับว่าผู้อื่นจะต้องประเมินตนสูง เสริมความสำคัญในตนเอง

๒ . ๒ นอกจากนี้นักประ เภทนี้มักจะมีแนวโน้มมองโลกในทางที่คิดว่าผู้อื่นปฏิเสธตัวตนเสมอ เพราะคิดว่าผู้อื่นประเมินความสำคัญตนต่ำ จึงมักเป็นผู้มีความมักใหญ่ใฝ่สูง

๒ . ค ผู้วิจัยคาดคะเนว่าจะ เป็นกลุ่มคนที่มีความเชื่อมั่นสูง และเป็นผู้มีแนวโน้มนำให้เกิดพฤติกรรม เบี่ยงเบนในสังคมด้วย แต่กลุ่มพวกนี้มักมีจำนวนน้อย เนื่องจากถูกการตอบโต้จากข้อกำหนดเติมในสังคมถ่วงดุลย์ไว้เสมอ

จากเหตุผล ๒ ประการนี้ บุคคลผู้ไม่มีความสอดคล้องประเภทนี้น่าจะส่งเสริมให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้ง่ายกว่ากลุ่มบุคคลอื่น หรือกลุ่ม "L" เสียอีก เพราะกลุ่ม "L" มีจุดอ่อนในการประเมินความสำคัญของตนเองต่ำ อันเป็นพื้นฐานทางจิตใจอยู่แล้ว ซึ่งแนวคิดนี้ไปขัดแย้งกับแนวความคิดของมาร์กซ์ อย่างไรก็ตามแนวคิดดังกล่าว เป็นเพียงแนวความคิดที่เสนอเพิ่มเติมจากงานวิจัยซึ่งเป็นความคิดต่อเนื่องซึ่งยังไม่ได้พิสูจน์ . . . แต่ผู้วิจัยมีแนวโน้มนำว่า จะต้อง เป็นเช่นนั้น

ถ้าสภาพของสังคมไทยยังคงเปลี่ยนแปลงมากไปกว่านี้ และจากกรณีศึกษาอันจำกัดของงานวิจัยนี้ทำให้ผู้วิจัยมีแนวคิดว่า ลักษณะการสร้างคุณค่าทางการศึกษาในปัจจุบัน เกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างชนชั้นในสังคมจะมีส่วนสร้างความรู้สึกลง เสริมหรือรื้อถอนที่จะให้เกิดความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้นได้ โดยเฉพาะกับกลุ่มผู้มีแนวความคิด "H, M vs. L" ถ้าเป็นไปตามเหตุผล ๒ ประการดังกล่าว กลุ่มดังกล่าวมีจุดอ่อนตรงที่ต้องการให้สังคมให้ความสำคัญต่อเขา และประกอบกับความเข้าใจทางชนชั้นในสังคมทั้งข้อดีและข้อเสียยังไม่ชัดเจนเพียงพอแล้ว จะส่งเสริมความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น ฉะนั้นการให้คุณค่าทางการศึกษาด้านชนชั้นที่แท้จริงจะมีแนวโน้มนำให้เกิดการรื้อถอนความสำนึกในความแตกต่างระหว่างชนชั้น แม้ว่าจะเป็นเพียงการเสนอแนะเพียงส่วนหนึ่งแต่ก็เป็นวิธีทางหนึ่งที่จะสร้างค่านิยม พร้อมแนวปฏิบัติเชิงสัมพันธ์ภาพระหว่างปัจเจกบุคคล อันจะก่อประโยชน์ต่อประเทศได้ ทางหนึ่ง การศึกษาในเรื่องดังกล่าวนี้จะต้องทำ เป็นกลุ่มย่อย ๆ ให้มีลักษณะ โครงสร้างทางการศึกษาดูจริงจัง